

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ'NDE VE CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA TRABZON POLİS MEKTEBİ

*Ülku KÖKSAL**

ÖZ

I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Osmanlı coğrafyasının tamamında, özellikle Trabzon gibi işgalden kurtarılmış bölgelerde yoğun asayiş problemleri yaşanmıştır. Bu nedenle emniyet ve asayişin yerelde ve askerden farklı bir unsurla sağlanması sosyal, siyasî bir ihtiyaç olarak da ortaya çıkmıştır. 1918 yılında açılan Trabzon Polis Mektebi de Doğu illerinin polis ihtiyacını karşılamak amacıyla tesis edilmiştir. Bu çalışmada, Trabzon Polis Mektebi'nin kuruluş süreci, öğrenci temini çalışmaları, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Dönemlerindeki eğitim faaliyetleri ele alınmış, kurucu müdür Asım Bey'in okula dair raporu değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Trabzon, Polis Mektebi, Osmanlı Devleti, Türkiye Cumhuriyeti, Eğitim

TRABZON POLICE SCHOOL DURING THE SECOND CONSTITUTIONAL MONARCHY PERIOD AND THE EARLY REPUBLIC PERIOD

ABSTRACT

During and after the World War I within the whole Ottoman geography, especially in regions like Trabzon, which were saved from the occupation of the Allies, public security problems proliferated. Thus, maintaining the safety and the order of the community in the local regions by a force other than the military had emerged as a social and political need. The Trabzon Police School, which was inaugurated in 1918, was institutionalized to meet the police force needed in the eastern cities. In the present study, the inauguration process of Trabzon Police School, the recruitment of students operations, the educational activities during the Ottoman State period and the Republic period have been discussed; moreover, the founding principal Asım Bey's report on the school has been evaluated.

Keywords: Trabzon, Police School, Ottoman State, Republic of Turkey, Education

Giriş

Kuruluşundan XIX. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nde güvenlik işleri, başta yeniçeriler ve sipahiler olmak üzere mülkî bölümlere göre çeşitli görevliler tarafından yürütülüyordu.¹ Yeniçeri Ocağının kaldırılışı ile asayiş ve güvenlik işlerinin yeniden örgütlü bir şekilde sürdürülmesi ciddi bir zorunluluk haline geldi. Ancak bu teşkilatlanma çabaları önemli bir gelişme göstermesine rağmen karışık ve dağınık yapı düzensizliğe sebebiyet veriyordu. Buna son vermek amacıyla 1845'te Polis Teşkilatı tesis edildi² ve Polis Nizamnamesi yayınlandı.³ 1846'da Zabtiye Müşiriyetinin kurulmasıyla⁴ oluşturulan yeni kurumsal yapı 1879'da Zabtiye Nezaretine⁵ dönüştü. Nezaret ilk etapta İstanbul ve çevresinin güvenliğinden sorumluydu. Bu dönemde güvenlik işlerine bakacak olan jandarma birliklerinin eğitimi de önemli bir husus olarak ortaya çıkmıştı.⁶

Esasen XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı güvenlik

* Okt., KTÜ, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, TRABZON. ulkukoksal@gmail.com

¹ Klasik dönemde yeniçeriler ve sipahiler yanında subaşlar da güvenliğin ana unsurlarından biriydi. Ayrıca "Sancakbeyleri", "Mirimiran", "Karakullukçular" "Falakacılar" gibi onlarca güvenlik sorumlusu vardı. Cemal Özkan, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ordu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C: 5, İstanbul 1985, s. 1268; Halim Alyot, *Türkiye'de Zabıta*, Ankara 2008, s. 36-42.

² Polis teşkilatının kuruluş tarihi 1845 olarak kabul edilse de bundan daha önce tesis edilmiş olduğuna dair bir görüş de vardır. Ayrıntılı bilgi için bkz. *Belgelerle Türk Polis Tarihi*, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı, Yayın Koordinatörü İdris Karabörk, C: 1, Ankara 2014, s. XVII; Alyot, *a.g.e.*, s. 75; Ali Sönmez, "Polis Meclisinin Kuruluşu ve Kaldırılışı (1845-1950)", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C: 24, S: 37, 2005, s. 260-261; Hasan Yağar ise gerçek anlamda polis modeline geçmek konusunda bu tarihin bir önemi olmadığını kuruluş sürecinin 1881'den başladığını belirtmektedir. Hasan Yağar, "Osmanlı Polis Teşkilatı ve Yenileşme Süreci", *Türkler*, C: 13, Ankara 2002, s. 639-640.

³ Yağar, *a.g.m.*, s. 641-646; Ali Birinci, "Türk Polis Teşkilatında İlkler", *Polis Bilimleri Dergisi*, C: 1, S: 3, Nisan 1999, s. 9-10; Bu polis nizamnamesi Fransa'daki örneğinden ilham alınarak oluşturulmuştur. Veysel K. Bilgiç-Muhittin Karakaya, "Türk Polis Teşkilatının Tarihi Gelişimi", *Polis Bilimleri Dergisi*, C: 4, S: 1-2, 2002, s. 177.

⁴ Zafer Toprak, "Tanzimat'tan Sonra Osmanlı Kolluk Kuvvetleri", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C: 5, İstanbul 1985, s. 1270-1271.

⁵ 1879'da kurulan Zabtiye Nezareti, 1909 yılına kadar bugünkü anlamıyla Emniyet Müdürlüğü görevi yapmıştır. Bu süreçte polisin, askeri nitelikten ayrılmasına gayret edilmiştir. Nezaret başlangıçta İstanbul'un asayiş ve güvenliğinden sorumlu iken 1885'te taşrada da örgütlenmiştir. Değişmesine ve gelişmesine rağmen uzun süre mevzuata dair herhangi bir düzenleme yapılamamıştır. Bu nedenle 1896 yılında polisin görev ve yetkilerini belirten 16 maddelik bir nizamname yayımlanmış, polisin görev alanı; önleyici, siyasi ve adli zabıta olarak ayrılmıştır. Eyüp Şahin, *1907'den 2000'e Polis Okulları*, Ankara 2001, s. 5-8; 1907 yılına kadar İstanbul dışında 30 ilde daha polis örgütü kuruluşunu tamamlamıştır. Nuri Berber, *Ulus Devletin Aşılması Sürecinde Polis "Tarihten Günümüze Toplumsal Düzen Arayışı ve İç Güvenlik Hizmetlerindeki Değişim Çizgisi"*, İstanbul Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007, s. 33.

⁶ Abdülkadir Özcan, "Zabtiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, C: 44, Ankara 2013, s. 130.

teşkilatı iki ana kol halindeydi. Asayişin en önemli unsuru olan jandarma yanında polis teşkilatı da 1845'ten sonra gelişmeye başlamıştı. Önceleri önemli bir işlevi olmayan bu teşkilat 1881'den sonra şehir ve kasabalarda güvenlik ve asayişi sağlama hususunda Asakir-i Zaptiye'nin görevini devraldı. Bu dönemde polisin görev ve sorumlulukları ile diğer güvenlik teşkilatlarıyla ilişkileri ve görev alanı da tespit edildi.⁷

Güvenlik sisteminin gelişmesi ve dönüşmesi sürecinde eğitim faaliyetleri de teşkilat yapısındaki değişikliklere paralel yürüyordu. Güvenlik unsurlarının gittikçe profesyonelleşmesi ve teşkilatın sağlam bir yapı üzerinde gelişmesi, verilen eğitimin de yeni kurumlarla sürdürülmesi ihtiyacını doğurdu.⁸ Bu amaçla 1904'te Selanik'te Jandarma Zabıt Mektebi açıldı.⁹ Daha sonra yine Selanik'te¹⁰ İngiliz subaylarının yönetiminde jandarma eri yetiştirmeye yönelik bir okul faaliyete başladı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde¹¹ İzmir, Beyrut, Trabzon,¹² Bağdat gibi yerlerde de yeni okullar kuruldu.¹³ Bu süreçte 1907'de hazırlanan nizamname¹⁴ çerçevesinde polis adaylarının daha iyi bir altyapı almaları amacıyla bir okul açılması söz konusu olmuş, aynı yıl Selanik'te bir Polis Mektebi¹⁵ açılmıştır.¹⁶

⁷ Özcan, *a.g.m.*, s. 129.

⁸ İbrahim Feridun, *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye*, Matbaa-i Hayriye, İstanbul 1326, s. 296.

⁹ Ahmet Cermeli, "Selanik'ten Ankara'ya Jandarma Subay Okulu (1904-1937)", *Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri*, C: 1, Ankara 2000, s. 164; Özcan, *a.g.m.*, s. 130.

¹⁰ Ali Birinci, *a.g.m.*, s. 11.

¹¹ İttihat Terakki yönetimi, iç ve dış güvenliğin doğrudan birbiriyle ilişkili olduğu düşüncesinden hareketle ve devletin sürekli savaş tehdidi altında bulunmasından dolayı bir takım endişeler taşıyordu. Bu bağlamda özellikle I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar iç güvenliğin sağlanması noktasında polis teşkilatının gerek bütçe ve gerekse kurumsal bazda geliştirilmesine çalışılmış, yetkileri artırılmıştır. Mücahit Özçelik, "Mütareke Dönemi Türk Polis Teşkilatındaki Düzenlemeler", *Polis Bilimleri Dergisi*, C: 14, S: 3, 2012, s. 88-90; Berber, *a.g.t.*, s. 38-39; II. Meşrutiyet Dönemi karışıklıklar, savaşlar, muhacirlik gibi hadiselerin yoğun olduğu bir süreci ifade etmektedir. Bu durum Osmanlı Devleti'nde asayiş problemlerini had safhaya çıkarmıştır. Diğer taraftan İttihat Terakki'nin güvenlik algısının, ülkenin asayiş durumu ve iktidarın getirdiği endişe nedeniyle değişmesi, iç güvenlik teşkilatının dönüşümünü hızlandırmıştır. Yani "kamu düzeni" tesisi endişesi ve çabası polisliğin daha hızlı bir şekilde reforme edilmesi ve profesyonel bir şekilde gelişmesi sonucunu doğurmuştur. Polislik mesleğinin 1908-1918 yılları arasındaki değişim ve dönüşümü bu çerçevede izah edilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ferdan Ergüt, *Modern Devlet ve Polis Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği*, İstanbul 2004, s. 153-161.

¹² Hüseyin Albayrak, *Trabzon Millî Eğitim Tarihi*, Trabzon 2008, s. 100.

¹³ Toprak, *a.g.m.*, s. 1271.

¹⁴ Alyot, *a.g.e.*, s. 189-208.

¹⁵ Okul önce "Vilayat-ı Şahane Polis Mektebi" olarak açılmış daha sonra adı "Selanik Polis Mektebi" olmuştur. Şahin, *1907'den...*, s. 16.

¹⁶ Bu okul, Rumeli Polis Teşkilatının ıslah edilmesi için Belçika'dan getirilen iki subayın idaresine verilmiş, daha sonra Kaprini isimli bir İtalyan görevlendirilmiştir. İhsan Birinci, "İlk Polis Okulları", *Hayat Tarih Mecmuası*, S: 3, Nisan 1966, s. 87; Selanik'te açılan ilk polis okulu Rumeli'deki umumi müfettişliğe bağlıydı ve Balkan Savaşı'nın sonunda kapandı. Ali

Aslında Osmanlı Devleti'nde polis adayları bu okuldan önce de meslekî eğitime tâbî tutulmaktaydı.¹⁷ Ancak bu okul kurumsallaşma anlamında ilk teşebbüstü ve polis mekteplerinin öncüsü olarak diğerlerine de örnek teşkil etti.

Güvenlik unsurlarının eğitilmesi konusu aslında Osmanlı Devleti'nde meslekî eğitimin yaygınlaşması ile de bağlantılıydı. XIX. yüzyılın ikinci yarısında önem kazanan meslekî eğitim düşüncesi, II. Meşrutiyet Dönemi'nde en yoğun devresini yaşadı. Bu dönemde, yukarıda ifade edilen düşüncelerle açılan Selanik'teki okul kapatılarak Haziran 1909'da İstanbul'daki Polis Mektebi açıldı.¹⁸ Yıldız Sarayı eski Baş Kitabeta, Kızlar Ağası ve Yaveran Dairelerinde eğitime başlayan¹⁹ bu okulun ilk müdürü Hareket Ordusu subaylarından Yüzbaşı Ahmed Faik (Erner) oldu.²⁰

I. Dünya Savaşı'nda polislik mesleğine yönlendirilebilecek potansiyel-deki her adayın silahlı olması, nitelikli eleman yetiştirme konusunda ciddi bir sorun teşkil ediyordu.²¹ Bu durum polis mekteplerini de etkilemişti. Mütareke Dönemi'nde ise polis teşkilatında daha çok personelin eğitimi ve bu eğitimin tecrübeli yönetici ve memurlar tarafından yapılması konusu üzerinde duruldu. Bu dönemde polislerin hem meslekî bilgi hem de fiziksel olarak eksiklikleri olduğu tespiti yapılmış, öncelikle amir konumundaki polisler eğitimden geçirilmişlerdir. Ayrıca polis memurlarının bir defaya mahsus üç ay polis mektebine devam etmesi esas kabul edilmiştir. Bu amaçla merkez muallimliği teşkil edilmiş, idari noktada da polis memurlarının eksikliklerinin giderilme-sine çalışılmıştır. Yine taşradan merkeze gelen polislerin de teorik ve pratik eğitim faaliyetlerine katılımları sağlanarak döndüklerinde bu eğitimin yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.²²

1-Trabzon Polis Mektebi'nin Açılışı ve Faaliyetleri

Osmanlı Devleti'nde meslekî eğitimin yaygınlaştırılması çabaları çerçevesinde açılan Selanik ve İstanbul Polis Mekteplerinin ardından taşra kentlerinde de okullar açılması planlanmıştır. Trabzon Polis Mektebi açılma-

Dikici, "Osmanlı Makedonya'sında Kurulan İlk Uluslararası Polis Barış Koruma Misyonu: Mürtsteg Reform Programı", *Karadeniz Araştırmaları*, C: 6, S: 24, 2010, s. 90; Erhan Güney, "İlk Polis Okulları", *Polis Dergisi*, S: 57, Temmuz-Ağustos-Eylül 2008, s. 5.

¹⁷ II. Meşrutiyet'ten sonra polislerin eğitimi amacıyla İstanbul'da Ferah Tiyatrosunda meslekî ve ahlâkî konferanslar verilmiştir. Mustafa Ergün, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri*, Ankara 1996, s. 252.

¹⁸ Ergün, *a.g.e.*, s. 252.

¹⁹ "Polis Mektebi", *Tanin*, 25 Haziran 1909, S: 292, s. 4.

²⁰ İbrahim Feridun, *a.g.e.*, s. 296; İhsan Birinci, *a.g.m.*, s. 88; Nureddin Van, "II. Meşrutiyet'in İlanından Sonra Polis Teşkilatının Değişimi ve Dönüşümü", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 34, Aralık 2012, s. 291; Şahin, *1907'den...*, s. 23.

²¹ Özçelik, *a.g.m.*, s. 92.

²² Özçelik, *a.g.m.*, s. 92-93.

dan önce Trabzon ve çevresindeki polis adayları ve mevcut kadrolu polis memurları Dersaadet Polis Mektebi'nde eğitim almaktaydı.²³ Daha önceden doğu vilayetleri için polis memuru yetiştirmek amacıyla Erzurum'da kurulmuş olan bir okul vardı, ancak o da çeşitli zorunluluklar nedeniyle kapatılmıştı.²⁴

Trabzon Polis Mektebi, işgalin yaralarının sarılmakta olduğu bir dönemde,²⁵ 4 Haziran 1918'de kuruldu.²⁶ Okulun kuruluş amacı, Vilayât-ı Şarkîye'ye mütehasıs polis memuru yetiştirmektir.²⁷ Burada diğer polis okulları gibi hem yeni polis adaylarının hem de kadrolu polislerin eğitilmesi hedefleniyordu.

Eldeki belgelerden anlaşıldığına göre önce Bağdat Polis Mektebi tahsisatıyla Erzincan'da bir okul açılması kararlaştırılmıştır. Açılması planlanan okula öğretmenleri dahi atanmış, diğer görevlilerin tahsisatları ayrılmıştır. Ancak daha sonra okulun Trabzon'da mı Erzincan'da mı açılacağına yönelik bir belirsizlik oluşmuştur. Eğitimcilerden Asım Bey'in, okulun Trabzon'da açılacağı beyanı üzerine Erzincan'a atandığı belirtilen görevliler dahi okulun nerede açıldığına dair bir ikilem yaşamış, durumu Dâhiliye Nezaretine sorma

²³ İstanbul'a gönderilen polis adaylarının masraflarının bir kısmı Trabzon Polis Teşkilatı tarafından karşılanıyordu. Eğitimini tamamlayan adaylar şahadetname alarak geri dönüyordu. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), DH. EUM. MH. 252/41; BOA, DH. EUM. THR. 59/6; BOA, DH. EUM. THR. 82/49; BOA, DH. EUM. MH. 252/41; Benzer şekilde 1912 yılında Trabzonlu Mehmed Emin bin Besim Mehmed Emin Efendi adlı bir öğrencinin Trabzon Polis mürettebatından olup Dersaadet Polis Mektebi'nde eğitim almakta olduğu görülmektedir. Kasım Tatlıoğlu, "Türk Polis Teşkilatı'nın Yapılanması ve Tarihten Günümüze Üstlendiği Misyon ve Sorumluluk Üzerine Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme", *Tarihte Polis Teşkilatı Sempozyumu*, Ed. Muammer Gül, Mustafa Kandemir, Ankara 2013, s. 99-100.*

²⁴ Erzurum Polis Mektebi, Kasım 1911'de açılmıştır. Önce Ekim 1914'te tatil edilen okul, 1916 Şubat'ta Erzurum'un işgal edilmesi sonrası işlevsiz kalmış, Nisan 1917'de tamamen kapatılmıştır. Erkan Cevizliler, "Erzurum Polis Mektebi", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, S: 44, Erzurum 2010, s. 245; Şahin, *1907'den...*, s. 47-49.

²⁵ Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda mücadele ettiği alanlar içerisinde Kafkas Cephesi önemli yer tutmaktadır. Bu dönemde III. Ordu'nun ikmal merkezlerinden olan Trabzon, hayati bir mevki olma durumu arz ediyordu. Kafkas Cephesi'nin çökmesiyle Doğu Karadeniz Bölgesi, Rus Kafkas Ordusu'nun denizden ve karadan tazyikine maruz kaldı. 1916 yılı Ocak ayında Lazistan Sancağıyla başlayan Rus bombardımanı ve kara ordusunun ilerlemesi neticesinde; bütün direnmelere rağmen şehir 15/16 Nisan akşamı tahliye edildi ve Rus kuvvetleri Trabzon'a girdi. Bölgenin Müslüman halkı savaş sırasında çaresiz bir şekilde kendisini göçe zorunlu hissetmişti. Bu süreçte Pontusçu faaliyetlerin kuvvetlenmesi ve Ermeni tedhişinin zemin kazanması bölgedeki asiye ve cemaatler arası ilişkilere de zarar vermişti. 1918 yılı Şubat ayına kadar Rus işgalinde kalan Trabzon harabeye dönmüş, yakılmış, yıkılmış, şehirde açlık ve salgın hastalıklar da baş göstermişti. Sebahattin Özel, *Milli Mücadele'de Trabzon*, Ankara 1991, s. 6; Hikmet Öksüz-Veyssel Usta, "I. Dünya Savaşı Srasında Rus Donanmasının Trabzon ve Çevresini Bombalaması", *Türkiyat Mecmuası*, C: 24, S: 1, 2004, s. 25-51; Veyssel Usta, "Tanıkların Kaleminden Rus İşgalinden Sonra Trabzon'un Durumu", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S: 17, Güz 2014, s. 135-172.

²⁶ *BOA, DH. EUM. VRK. 18/77.*

²⁷ *BOA, DH. EUM. VRK. 23/71.*

ihtiyacı hissetmişlerdir.²⁸ Bir süre sonra okulun Trabzon'da açılmasının daha uygun olduğu ifade edilmiştir.²⁹ Polis Mektebi'nin isim değişikliği ile ilgili bir yazısına cevaben Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden gönderilen karşılıklı; polis mekteplerinin kuruldukları mahallere göre isimlendirildikleri belirtilerek Trabzon Polis Mektebi resmî unvanının değiştirilmesine gerek olmadığını altı çizilmiştir.³⁰

Kuruluş sürecinde Trabzon Polis Mektebi'nin binasının neresi olacağı konusu üzerinde de durulmuştur. Başlangıçta okulun daha önceden Amerikan Mektebi olan binada açılmasına yönelik bir eğilim olmuş, bu amaçla Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 16 Haziran 1918'de Trabzon vilayetinden söz konusu binanın Polis Mektebi'ne çevrilmesi hakkında görüş istemiştir.³¹ Dâhiliye Nezaretine gönderilen 3 Eylül 1918 tarihli cevabî yazıda binanın Polis Mektebi olmasında bir sakınca bulunmadığı ifade edilmiştir.³² Ancak son olarak bu binanın fiziki koşullarının yetersiz olmasından dolayı okulun Tekfurçayır³³ Mahallesi'ndeki bir ibtidâîye taşınması uygun görülmüş, bu binanın idare heyeti ve öğrencilerini bulundurmaya yeterli olduğu bildirilmiştir.³⁴

Okul, açıldıktan sonra eğitim verdiği yıl içinde farklı birkaç binada faaliyet yürütmüştür. Müdür Asım Bey'in ifadelerine göre oldukça küçük olan ibtidâînin ardından Mekteb-i Sultani binası, alt katı hastane kalmak şartıyla okula tahsis edilmiştir. Bir süre sonra kolera salgını dolayısıyla hastaların buraya nakli nedeniyle orasının da tahliyesi hakkında emir gelmiş, okul Tekfurçayır'daki Mekteb-i İdadî³⁵ binasına nakledilmiştir. Bundan sonra Grup Komutanlığı Menzil Baş Müfettişliğinden verilen emir çerçevesinde Ayavasil Mahallesi'ndeki Rum İnas Mektebi, Polis Mektebi'ne tahsis edilmiştir. Ancak Asım Bey'e göre bu okul levazım bakımından kısmen olumlu bir durumdaysa da bina durumu bakımından iyi değildi. Kısa bir süre sonra mütareke şartlarının da getirdiği ortamda okul daha küçük bir binaya taşınmıştır.³⁶ Polis Mektebi bina sorununu kapatılma sürecinde dahi çözememiştir. Zira Temmuz 1919'da hala uygun bir yer arayışının ve kiralama çabalarının devam ettiği görülmektedir.³⁷

²⁸ BOA, DH. EUM. MH. 172/87.

²⁹ BOA, DH. EUM. MH. 174/101.

³⁰ BOA, DH. EUM. MH. 181/37.

³¹ BOA, DH. ŞFR. 88/147.

³² BOA, DH. ŞFR. 588/123.

³³ Burası bugün Erdoğdu Mahallesi olarak adlandırılmaktadır.

³⁴ BOA, DH. ŞFR. 592/32.

³⁵ Bina şu an Anaokulu olarak kullanılmaktadır.

http://erdogduanaokulu.meb.k12.tr/meb_ivs_dosyalar/61/01/969973/icerikler/tarihce_237323.html (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2014).

³⁶ BOA, DH. EUM. MH. 182/93.

³⁷ BOA, DH. EUM. MEM. 107/63.

1.1. Okulun Eğitim Kadrosu

Trabzon Polis Mektebi'nin kurucu müdürü Asım Bey olmuştur. Bundan önce Dersaadet Polis Mektebi'nde görev yapmakta olan Asım Bey, orada Kavanin Muallimliği görevini sürdürmekteydi.³⁸ Asım Bey'den sonra hem eğitim, hem de idarî kadrosu da³⁹ şekillenmeye başlamıştır. Okulun Dâhiliye Müdürlüğüne Faik Bey atanmıştır. İlaveten Mayıs 1918'de İstanbul Polis Teşkilatından Komiser Muavini Salih Sami Efendi Sınıf Zabıtlığı ile Talim ve Terbiye-i Bedeniye Muallimliğine,⁴⁰ Eylül 1918'de yine İstanbul'dan Komiser Muavini Nazım Efendi Sınıf Zabıtlığı'ne⁴¹ tayin edilmiştir. Tababet ve Hıfzıssıhha Muallimliğine de bu göreve vekâleten bakan Hükümet Tabibi Abdülvahab Bey görevlendirilmiştir.⁴² Memur kadrolarından evrak memurluğuna Hikmet ve mukayyedliğe Niyazi Efendiler atanmıştır.⁴³

Eğitim ve idari kadrosu yanında kısa bir süre sonra okula diğer hizmetliler de alınmıştır. Ekim 1918'de okulun tahsisatının azlığından bahisle Batum'daki Başmenzil⁴⁴ Müfettişliğinden,⁴⁵ biri arabacı olmak üzere beş hademe istenmiştir.⁴⁶ Bundan önce Haziran-Ekim ayları (1918) arasında aylık

³⁸ BOA, DH. EUM. MH. 183/10; Şahin, Asım Bey'in göreve başlama tarihini 29 Şubat 1334 (24 Şubat 1918) olarak vermektedir. Eyüp, Şahin, 1907'den..., s. 135.

³⁹ 1913 Tarihli Polis Nizamnamesine göre polis mektepleri idare ve talim heyeti teşkilatı; 1 müdür, 1 dâhiliye müdürü, gerektiği kadar muallim ve dâhiliye komiseri, 1 tabip, gerektiği kadar muhasip ve kâtipten oluşmaktaydı. Alyot, a.g.e., s. 515.

⁴⁰ BOA, DH. EUM. LVZ. 42/153; BOA, DH. EUM. MH. 178/29; BOA, DH. EUM. MH. 179/32; BOA, DH. EUM. LVZ. 43/35.

⁴¹ BOA, DH. EUM. MH. 179/97; BOA, DH. EUM. MEM. 71/45.

⁴² BOA, DH. EUM. MEM. 126/82.

⁴³ BOA, DH. EUM. LVZ. 43/35.

⁴⁴ I. Dünya Savaşı öncesi tertip edilen menzil müfettişlikleri, lojistik destek açısından sevk ve idarenin teşkilatlı bir altyapısı olarak görev yapmaktaydı. Mintıklar da genel müfettişlik suretiyle yönetiliyordu. I. Dünya Savaşı öncesinde ilgili nizamname esaslarına göre menzil bölgesi seyyar ordunun harekâtı gerçekleştirdiği alanın hemen gerisinde bulunan memleket veya düşman memleketinin alınan kısmından, mülki idaresi tanzim edilerek bir valinin emri altına verilmiş olan vilayet hududuna kadar uzanmaktaydı. Nizamnameye göre Menzil Teşkilatı Menzil Genel Müfettişi maiyetinde bulunan, her bir ordu için birer ordu menzil müfettişliği, demiryolları genel müdürü, seyyar ordu sıhhiye genel müfettişi, telgraf genel müdürü ve posta genel müdürü unsurlarını kapsamaktaydı. Bülent Durgun, "Sefer Planlarında ve Balkan Harbi'nde Osmanlı Ordusunda Menzil Teşkilatı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C: 14, S: 29, Güz 2014, s. 59; Doğu Cephesi açısından da bakıldığında menzil faaliyetlerinin tek elden sevk ve idaresi için müşterek bir menzil müfettişliğinin kurulmasına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Başkomutanlık Batum'da Başmenzil Müfettişliği adıyla bir menzil oluşturmuştur. *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi- Kafkas Cephesi, Irak-İran Cephesi, 1914-1918*, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, 2. Kısım, Ankara 2002, s. 637.

⁴⁵ Batum Başmenzil Müfettişliği, Şark Ordular Grup Komutanlığı ve Kafkas Kolordusu Komutanlığı Ekim 1918'de lağvedilmiştir. Selçuk Ural, *Mondros Mütarekesi ve Doğu Vilayetleri*, İstanbul 2008, s. 119-120.

⁴⁶ BOA, DH. EUM. VRK. 18/67.

250 kuruş maaşla Şerif oğlu Mustafa Efendi,⁴⁷ 200 kuruş maaşla Trabzon'un Eksotha Mahallesi'nden Ömer oğlu Hayri,⁴⁸ 150 kuruş maaşla Tekfurçayır Mahallesi'nden Karamehmed oğlu Ali İhsan Ağa, 150 kuruş maaşla Derelioğlu Hacı Mahmud oğlu Ahmed Ağa, 150 kuruş maaşla Harputlu Karamahmud Ahmed oğlu Said Ağa hademe olarak görevlendirilmiştir.⁴⁹

Bunların yanı sıra Pulathane'nin Mohola köyünden Osman oğlu Bekir hademe olarak başvuru yapmış, tahkikatı da bitirilmiştir. Ancak göreve başladığına dair bilgi yoktur.⁵⁰ Okulun söz konusu kadrolarının adetleri ve maaşları şu şekilde verilmiştir:⁵¹

Memuriyetin Adı	Adedi	Maaş (kuruş)
Müdür ve Kavanin Muallimi	1	3000
Tabip ve Hıfzıssıhha Muallimi	1	1200
Dâhiliye Müdürü ve Terbiye-i Meslekiye Muallimi	1	1200
Sınıf Zabiti ve Riyaziyet-i Bedeniye Muallimi	1	750
Sınıf Zabiti ve Fotoğrafya ve Daktiloskopi ve Telefon Muallimi	1	750
Muhasebe ve Tahrirat Kâtibi ve Hesap Muallimi	1	750
Serhademe ve Vekilharcı	1	300
Hademe	1	250
Hademe	5	150
Aşçı	1	300
Aşçı Kalfası	1	150
Hademe	1	200

Okulun tesisi ve kadro işleri yanında gerekli eşyalarının ve eğitim donanımlarının temini konusunda da ciddi çaba sarf edilerek İstanbul'dan önemli destek alınmıştır. Bu amaçla önce ihtiyaçların acilen tespit edilmesine yönelik bir çalışma yapılmıştır.⁵² Haziran 1918'de İzmir Emniyet-i Umumiye Levazım Müdüriyetinden, pantolon ve ceket imal ettirilmek üzere 250 takımlık kumaş istenmiş,⁵³ kırtasiye ihtiyacı ise şehirden karşılanmıştır.⁵⁴ Aynı ay içinde İstanbul'dan Trabzon'a, Gülcemal Vapuru'yla 100 kişilik yatak

⁴⁷ BOA, DH. EUM. MEM. 98/77.

⁴⁸ BOA, DH. EUM. MEM. 98/87.

⁴⁹ BOA, DH. EUM. MEM. 126/76.

⁵⁰ BOA, DH. EUM. MEM. 100/27.

⁵¹ Beyrut, Bağdat, Selanik, İstanbul, Erzurum, Adana Polis Mektebi kadroları aynı şekilde tertip edilmiştir. Gökhan Tanışık, *Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Kayıtlarına Göre Polis Teşkilatı Kadro Hareketleri (1909-1938)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2009, s. 106-107.

⁵² BOA, DH. EUM. LVZ. 43/64.

⁵³ BOA, DH. EUM. LVZ. 42/126.

⁵⁴ BOA, DH. EUM. LVZ. 42/70.

takımı⁵⁵ ile 35 balya halinde eşya gönderilmiştir.⁵⁶ Fotoğraf makinesi, negatifler ve daktilo malzemesi gibi teknik aletler ise levazım ambarından temin edilmiştir.⁵⁷ Yine Dersaadet Polis Mektebi'nden bazı malzemeler alınmış,⁵⁸ buradan okulun levazım ihtiyacı yanında eğitim faaliyetlerine de katkı sağlayacak çok sayıda kitap gönderilmiştir.⁵⁹ Okul yönetimi Ekim 1918'de, okulun uzakta olmasından söz ederek Şark Orduları Başmenzil Müfettişliğinden, askerî ve mülkî dairelerle iletişimde zorluk çekildiği ve programda da dersi mevcut olduğu gerekçesiyle bir adet telefon talep etmiştir.⁶⁰ Diğer taraftan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti aynı ay içinde, o yıl için Polis Mektebi'ne gönderilen havaleye masraflar ve yemeklik için toplam 120.000 kuruş konulduğunu, yıl sonuna kadar bir o kadar daha gönderilebileceğini ifade ederek öğrenci sayısının 2000 lira ile iâşe edilebilecek şekilde sınırlandırılmasını, masraflar konusunda da verilen tahsisatla idare olunmasının zorunlu olduğunu bildirmiştir.⁶¹

Görülebileceği üzere Şark Orduları Başmenzil Müfettişliği okula, levazım yanında iâşe hususunda da katkıda bulunmuş,⁶² askerlerden aday sağlamak konusunda da gayret göstermiştir.⁶³ Okul müdürü Asım Bey, İstanbul'dan hareketi esnasında kendisine, Üçüncü Ordu Kumandanlığının okulun öğrenci ve levazımını sağlayacağını vaat ettiği konusunda bilgi verildiğini belirtmiştir.⁶⁴

1.2. Öğrenci Temini İçin Yapılan Faaliyetler

Okulun idari ve öğretim kadrosu şekillendirildikten sonra en önemli sorun burada eğitime alınacak aday bulmaktı. Başlangıçta okula kaynak olmak üzere askerî teşkilatlar öngörülmüştü ancak planlamalar sonuçsuz kalmıştı. Zira askerden belirlenen adaylar bir türlü yönlendirilemiyor ya da yönlendirilen adaylar polislik mesleğinin şartlarına uymuyordu. Aslında Trabzon Polis

⁵⁵ Dersaadet Polis Mektebi'nden yüz yatak takımına ek olarak 100 yorgan çarşafı, 100 yatak çarşafı, 100 pamuk yastık, 100 yastık yüzü, 100 şilte, 100 battaniye gönderilmiştir. *BOA, DH. EUM. MH. 174/57.*

⁵⁶ *BOA, DH. EUM. LVZ. 42/131; BOA, DH. EUM. LVZ. 42/143; BOA, DH. EUM. LVZ. 42/149; BOA, DH. EUM. LVZ. 43/29; BOA, DH. EUM. LVZ. 43/78; BOA, DH. EUM. LVZ. 43/93.*

⁵⁷ *BOA, DH. EUM. LVZ. 43/71.*

⁵⁸ Bu eşyalar 6 adet koltuk kanepeler, 2 sandalye, 2 Fertek keçesi, 40 karyola idi. *BOA, DH. EUM. MH. 191/37.*

⁵⁹ *BOA, DH. EUM. MH. 204/19.*

⁶⁰ *BOA, DH. EUM. VRK. 18/46.*

⁶¹ *BOA, DH. EUM. MH. 165/12.*

⁶² *BOA, DH. EUM. VRK. 18/44.*

⁶³ *BOA, DH. EUM. VRK. 44/18.*

⁶⁴ *BOA, DH. EUM. MH. 182/93; BOA, DH. EUM. VRK. 23/71.* Üçüncü Ordu, gerekli şartları taşıyan askerlerin tespiti ve okula yönlendirilmesi, iâşe, hademe görevlendirilmesi gibi pek çok konuda mesuliyet üstlenmiştir. Okula öğrenci tedariki için Eylül 1918'de Erzurum, Van ve Batum'a bir yazı gönderilerek hangi yaşta olursa olsun istenen şartları taşıyanların gönderilmesine yönelik karar hatırlatılmıştır. *BOA, DH. EUM. VRK. 23/44; BOA, DH. EUM. MEM. 100/35; BOA, DH. EUM. VRK. 23/34.*

Mektebi'ne kaydolmak için gerekli şartlar diğer polis mektepleri ile aynıydı. Polis Nizamnamesi'nin on dördüncü maddesi⁶⁵ uyarınca aday kabul ediliyordu.⁶⁶ Dışarıdan öğrenci kabul edildiği gibi okur-yazar küçük zabitanın⁶⁷ da katılımı mümkündü.⁶⁸ Nitekim açılış sürecinde (Haziran 1918'de) asker alma dairesi tarafından vilayete bir yazı gönderilmiş, hangi tarihte doğmuş olursa olsun şartları taşıyan herkesin okula yönlendirilmesine dair Üçüncü Ordu Kumandanlığından emir verildiği ifade edilmiştir.⁶⁹

Kayıt ve kabul şartları açık olmasına rağmen okulun kuruluş döneminde gayrimüslimlerin kabul edilip edilmeyeceği konusunda bir tereddüt olmuştur. Zira bu dönemde Trabzon ve Erzurum'un dâhil olduğu doğu vilayetlerinin bir bölümü işgalden yeni kurtulmuştu ve gayrimüslimlerle Müslümanlar arasındaki ilişkilerde ciddi güven bunalımları meydana gelmişti. Nitekim bu konuda bir takım tedirginlikler meydana gelince okul yönetimi Eylül 1918 tarihinde Grup Kumandanlığı Başmüfettişliğinden gayrimüslimlerin okula alınıp alınmayacağı konusunu sormuş, cevaben işgalden kurtarılmış bölge ahalisinin gayrimüslim vatandaşlar yüzünden pek çok mezalime maruz kalmalarından dolayı, Hristiyanlardan zabıta memuru tayininin uygun görülmediği ifade edilmiştir. Müdür Asım Bey ise durumu bir kez de Emniyet-i Umumiyeden sorarak mevcut duruma rağmen esasen kayıt olmalarına engel bir nizamname de bulunmadığını ifade etmiştir.⁷⁰ Yine aynı tarihlerde Şark Orduları Grubu Başmenzil Müfettişi Kazım Bey,⁷¹ okul yönetiminden bu konuda bilgi almış, kendisine “şimdilik gayrimüslim öğrenci alınmayacağı”

⁶⁵ 1907 tarihli Polis Nizamnamesi'ne göre polis olmak için; Osmanlı Devleti vatandaşı olmak, 25 yaşını bitirmek 40 yaşını geçmemiş olmak, Türkçe okuyup yazabilme becerisine sahip bulunmak, sürekli hastalığı ve sakatlığı bulunmadığını belirten bir rapor almış olmak, suç kabahat veya cinayetle mahkûmiyeti olamayıp ahlak ve davranış bakımından çevresince iyi olarak tanınır olmak şartlarını haiz olmak gerekiyordu. 1913 tarihli Polis Nizamnamesi'nin 14. Maddesinde ise; 23-30 yaş aralığında, rahatça okuryazar olmak, boyu 1.64 cm'den küçük olmamak, cinayet ve adi suçlardan mahkûmiyeti bulunmamak, kumar gibi olumsuz alışkanlıklara sahip olmamak, sağlık raporu almış olmak, yapılan tahkikatta hakkında olumsuz bir bilgi bulunmamak şartları mevcuttu. Süleyman Kaynar, *Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Polis Teşkilatının Kuruluşu, Organizasyonu, Fiziksel yapılanması, Aday Seçme Şekli, Eğitim Programları ve Eğitim Süreçleri Üzerine Bir Araştırma*, Niğde Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2002, s. 35-36; Şahin, *1907'den 2000'e...*, s. 55-59.

⁶⁶ *BOA, DH. EUM. VRK. 23/44.*

⁶⁷ “Küçük zabıta” tabiri daha çok taşrada vali ve mutasarrıflara bağlı olarak köy ve kırsalda görev yapan güvenlik unsurlarına verilen addir. Derviş Okçabol, *Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihiçesi*, C: 3, Ankara 1940, s. 31.

⁶⁸ *BOA, DH. EUM. VRK. 18/57; BOA, DH. EUM. VRK. 18/56.*

⁶⁹ *BOA, DH. EUM. VRK. 23/56.*

⁷⁰ *BOA, DH. EUM. ECB. 19/36.*

⁷¹ Kazım Bey, Haziran 1918'de Batum (Şark Orduları Grubu) Başmenzil Müfettişliğine görevlendirilmiştir. Aynı yıl müfettişliğin lağvedilmesi üzerine İstanbul'a dönmüştür. Serap Tabak, *Kazım Dirik Paşa (Askeri, Mülki Hayatı ve Şahsiyeti)*, Çorum 2008, s. 43.

bilgisi verilmiştir.⁷²

Okula adayların yönlendirilmesi çalışmaları esnasında başka bir zorluk yaşanmıştır. Okulun kuruluş amacında Doğu vilayetlerine polis memuru yetiştirilmesinin hedeflendiği belirtilmesine rağmen, okulun kaynağını teşkil eden mıntıkanın neresi olduğunun açıkça belli olmaması problem teşkil etmiştir. Zira I. Dünya Savaşı ortamında Doğu vilayetlerinin işgali ve sonrasında kurtuluş sürecinde taşra yönetiminin içinde bulunduğu gerek idari sıkıntılar gerekse iletişim zorlukları mıntıka tespitlerini zorlaştırmaktaydı. Okulun hangi bölge ve vilayetlerden öğrenci kabul edeceği hususunda belirsizlikler mevcuttu. Bu nedenle okul yönetimi, Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinden okulun mıntıkası dâhilindeki vilayetler ve müstakil livaların açıkça bilinmesinin gerekliliğini ifade ederek bilgi istemiştir.⁷³

Trabzon Polis Mektebi'nin birinci devresinde okula öğrenci temininin önemli aşamalarından biri de adayların gerekli şartları taşıyıp taşımadıklarının ve güvenlik soruşturmalarının yapılmasıydı. Örneğin Trabzon Ayafilibo Mahallesi'nden Vanlı oğullarından Hasan oğlu İbrahim kayıt için başvurmuş, standart olarak önce sabıkası ve kötü alışkanlıkları olup olmadığı araştırılmış, ardından bir sakatlığı ya da salgın hastalık taşımadığına dair muayenesinin yapılması sağlanmıştır. Bütün bu işlemlerden sonra aday sınava tâbi tutulmuştur.⁷⁴ Yine okula kabul edilmesini isteyen Vakfikebir Terlata köyünden Musaoğullarından Mehmed oğlu Halim'in bir başvurusu mevcuttur. Bu başvuru öncelikle nüfus kaydının sunulması gerektiği ve adayların askerlik ilişkileri belirtilmeden kayıt ve kabul edilmemelerine dair 3. Ordu Kumandanlığının emri hatırlatılarak iade edilmiştir.⁷⁵ Aynı şekilde Gemlik kazasının Umur Bey köyünden Resul oğlu İsmail'in de askerlik belgesi olmadığı için evrakı geri gönderilmiştir.⁷⁶ Diğer taraftan bazı adayların başvurularının kabul edilmediğine dair örnekler de vardır. Yomra Çarşı Mahallesi'nden Çubukçu-zade Ali Efendi okula kaydolmak istemiş, kendisinin herhangi bir suçlama veya mahkûmiyeti olmadığı, kötü alışkanlığı bulunmadığı ifadelerinden sonra sağlık kontrolleri de yapılmıştır. Ancak sınavı kabul edilmediğinden okula alınmamıştır.⁷⁷

Bu örneklerden anlaşılacağı üzere okula kayıt ve kabul işlemleri belli

⁷² BOA, DH. EUM. VRK. 18/40.

⁷³ BOA, DH. EUM. MEM. 100/36.

⁷⁴ Sınav evrakında "Polis herkesin canını, malını, ırzını muhafaza ile mükellef bir memurdur. Bundan başka asayiş ve emniyet-i umumiyeye-i hükümetin devam ve bekâsı için tedâbir-i lazıme itihaz ve kavânin-i mevzua dairesinde ifâ-yı vazife ile işbu vezâif-i mühimmenin hüsn-i surette ifâsına son derecede gayret idecek vatan ve milletim için adil ve nafi bir memur olmağa çalışacağım. Tevfik Allahdandır" ifadeleri mevcut olup aday başarılı kabul edilmiştir. BOA, DH. EUM. MEM. 126/68.

⁷⁵ BOA, DH. EUM. MEM. 126/58.

⁷⁶ BOA, DH. EUM. MEM. 127/28.

⁷⁷ BOA, DH. EUM. MEM. 126/72.

bir ciddiyet içerisinde sürdürülmüş, aday azlığına rağmen resmi prosedür titizlikle yerine getirilmeye çalışılmıştır.

Bütün çalışmaların ardından birinci devre için ancak 21 öğrencinin kaydı yapılabilmektedir. Büyük çoğunluğunun Trabzon ve çevresindeki illerden olduğu görülen bu öğrencilerin 6'sı Trabzon, 5'i Tokat, 2'si Giresun'dan olup Harput, Sivas, Kütahya, Prizren, Kayseri, Yozgat, Afyon ve İstanbul'dan da birer aday gelmiştir.⁷⁸ Bir yıl öncesine kadar polis mektebi bulunan Erzurum vilayetinden hiç öğrenci gelmemesi ise dikkat çekicidir.

Trabzon Polis Mektebinin ilk eğitim devresi Kasım 1918 tarihinde tamamlanmış, öğrencilerin tamamı mezun edilmiştir.⁷⁹ Not çizelgelerinden polis adaylarının 9 dersten 21 sınav oldukları görülmektedir.⁸⁰ Sınavların sonunda en başarılı öğrenci Sivashlı Ali Rıza Efendi olmuş, tüm sınavlardan 10 tam puan almıştır.⁸¹

Tamamlanan bu ilk devreden sonra ikinci devreye yönelik hazırlıklar başlamıştır. Bu çerçevede Emniyet-i Umumiye Müdüriyetine gönderilen bir yazıda eğitimi tamamlayacak polisler için yeterli sayıda elbise talep edilmiştir.⁸² Aynı süreçte başlatılması planlanan yeni devre için Erzurum'dan gelecek 10 kişinin sınav evrakları istenmiştir.⁸³ Ancak planlamalar çoğu zaman istenen şekilde sonuçlanmamıştır. Örneğin Erzurum Polis Müdüriyeti, göndereceği öğrenciler için gerekli harcırahı istemiş, Trabzon'dan ise harcırah tahsisatının bittiğinden bahisle para gönderilemeyecek olması ifade edilince öğrenciler okula yönlendirilemeyerek bekletilmiştir.⁸⁴ Bir başka benzer yazışmada da polis adaylarının, nakliye aracı yokluğu ve harcırahlarının gelmemesinden dolayı gönderilemediği belirtilmiştir.⁸⁵

Bu dönemde okula öğrenci bulma konusunda yaşanan sıkıntı o derece ileri gitmiştir ki aranan şartları taşıyan askerlerin mecburi olarak kayıtlarının

⁷⁸ BOA, DH. EUM. MEM. 103/4.

⁷⁹ Bu devrede 21 öğrenci mezun olmuştur. BOA, DH. EUM. VRK. 18/59; 1918 yılında tüm ülkede 6868 polis olduğu görülmektedir. Özçelik, a.g.m., s. 97; Ergut, a.g.e., s. 190.

⁸⁰ Okulda verilen dersler şunlardır: Polis Nizamnamesi, Terbiye-i Meslekiye, Kavanin, Emniyet Vezaifi, Parmak İzi, Hıfzıssıhha, Hesap, Kitabet, Talim. BOA, DH. EUM. MEM. 103/4.

⁸¹ Öğrencilerin isimleri ve sınavlardan aldıkları notlar için bkz. EK-1.

⁸² BOA, DH. EUM. VRK. 18/58.

⁸³ BOA, DH. EUM. VRK. 18/59. Erzurum vilayeti ile yazışmalarda önceden kaç aday gönderileceğinin asker alma dairesinden sorulduğu, adayların gerekli şartları taşıması hususunun özellikle vurgulandığı görülmektedir. Yine ne kadar öğrenci gönderileceğinin sorulduğu bir yazıya karşılık Erzurum Asker Alma Dairesince şubelerin yeni teşkil edildiği, bu şubelerde şartları taşıyan kaç kişi olduğunun tespitinin ardından cevap verileceği ifade edilmiştir. BOA, DH. EUM. VRK. 18/62; BOA, DH. EUM. VRK. 18/63. Erzurum Ahz-ı Asker Riyasetinden 23 Aralık 1918 tarihinde Trabzon Polis Mektebi'ne gönderilen bir yazıda da Erzurum civarı, Erzincan, Bayburt fırka kalemleri şubelerinde bulunan ve okul için gerekli şartları taşıyanların kayıtlarının yapılması, diğerlerinin Trabzon Jandarma Alayına sevk edilmesi ifadesine yer verilmektedir. BOA, DH. EUM. VRK. 18/68; BOA, DH. EUM. VRK. 18/65.

⁸⁴ BOA, DH. EUM. MEM. 180/13.

⁸⁵ BOA, DH. EUM. VRK. 23/54.

yapılarak okula sevk edilmeleri öngörülmüştür.⁸⁶

Görülebileceği üzere 1918 yılının Ekim-Aralık aylarında okula öğrenci bulma konusunda yoğun bir faaliyet olmuş, vilayet dâhilinde ve çevre illerde aday arayışı sürmüştür. Bu çalışmalar neticesinde Ekim 1918'de Bitlis polis mürettebatından İsmail Efendi, yeni devreye katılmak için Trabzon'a gelmiş,⁸⁷ Kasım ayında okuldan emniyet müfettişliğine 12 kişi nakledilmiştir.⁸⁸ Aynı ay içinde okula aday sağlayan mıntıkalarından biri olan Atina kazası⁸⁹ polis kadrosundan 5 öğrenci yönlendirilmiş,⁹⁰ Sivas'tan 7, Of'tan 1, Tokat'tan 7, Erzurum'dan 10 kişi gönderileceği bildirilmiştir. Diğer taraftan bu zaman zarfında Bayburt'a adaylık konusunda bilgi verilmiş, Mamuretülaziz'den gönderilen yazıda ise vilayet kadrosunda 84 polis bulunduğu halde okul için aday olmadığı beyan edilmiştir.⁹¹

Bütün bu girişimlere ve yazışmalara rağmen Aralık ayında Emniyet-i Umumiye Müdüriyetinin okul yönetimine kaç öğrenci bulunduğunu sorduğu, bir yazısına cevaben sadece 10 aday kaydedildiği ifade edilmiş, Erzurum'dan 10 aday daha geleceği ve terhis olacak askerlerin bazılarında talipler bulunduğu bilgisi verilmiştir.⁹²

1.3. Müdür Asım Bey'in Okulun Faaliyetlerine Dair Raporu

Doğu illerinin polis memuru ihtiyacını karşılamak için açılan Trabzon Polis Mektebi, ilk yılında beklenen gelişmeyi sağlayamamıştır. Özellikle öğrenci temininde yaşanan sorunlar ve dolayısıyla istenen sayıda mezun verilememesi, ciddi miktarda bir masrafla sürdürülen eğitim faaliyetlerinin gözden geçirilmesi sonucunu doğurmuştur. Öncelikle Emniyet-i Umumiye tarafından Trabzon Valiliğine gönderilen bir yazıyla konu gündeme gelmiştir. Ardından valilik de okul yönetiminden, sarf edilen çabalara rağmen eğitim faaliyetlerinin istenen sonuçları neden ulaşmadığını izah eden bir rapor talep etmiştir.⁹³

Bu isteğe istinaden uzunca bir rapor hazırlayan Müdür Asım Bey, öncelikle okulun sekiz aya yakın icraatının düşünülen seviyede olmadığını kabul etmiştir. Konuyu daha iyi ifade etmek için bu süreyi dört devreye ayırmıştır.⁹⁴

Birinci Devre: Bu dönemde okulun başta öğrenci olmak üzere her türlü ihtiyacının Üçüncü Ordu Kumandanlığı tarafından karşılanacağına dair söz

⁸⁶ BOA, DH. EUM. VRK. 18/66.

⁸⁷ BOA, DH. EUM. VRK. 18/53.

⁸⁸ BOA, DH. EUM. LVZ. 41/10.

⁸⁹ Atina; bugünkü Rize ili, Pazar ilçesinin eski adıdır. Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Ankara 2006, s. 47.

⁹⁰ BOA, DH. EUM. VRK. 18/60.

⁹¹ BOA, DH. EUM. VRK. 23/51; BOA, DH. EUM. VRK. 23/91.

⁹² BOA, DH. EUM. MH. 183/18.

⁹³ BOA, DH. EUM. VRK. 18/77.

⁹⁴ BOA, DH. EUM. MH. 182/93.

verildiğini beyan eden Asım Bey, İstanbul'dan hareketi esnasında Emniyet-i Umumiyyeden kendisine okul için doğacak bütün ihtiyaçların, hatta öğrencilerin dahi askeri teşkilatlardan karşılanacağını ifade edildiğini hatırlatmıştır. Bu şekilde çalışmaya başladığından söz eden Asım Bey, verilen vaatler üzerine güçlükle yayınlanan iki emirnamede de okulun iâşesiyle gerekli malzemelerinin sağlanması ve 150 aday verilmesinin yazılı olduğunu açıklamıştır. Bu esnada planlanmanın ve verilen sözlerin oldukça iyi olduğunun altını çizen Asım Bey, daha ortada hiçbir şey yokken Sekizinci Depo Alayı Kumandanlığından 71 kişi gönderildiğini, daha sonra gelenler de olduğunu, ancak içlerinden sadece 15'inin gerekli şartları taşıdıklarını, diğerlerini iade ettiğini beyan etmiştir. Bu öğrencilere Trabzon'dan da 6 kişi eklenmiş, bu şekilde okulun birinci devre mevcudu 21 olmuştur. Bu devrede levazım olarak okulda hiçbir şey olmadığını söyleyen Asım Bey, daha sonra Vehib Paşa'nın şifahî emri üzerine bir miktar yardım sağlandığını dile getirmiştir. Ayrıca öğrenci temininin dışında üç defa bina değiştirmek zorunda kalınmasının eğitim faaliyetlerinin istikrarlı bir şekilde sürdürülmesini engellediğini de vurgulamıştır.

İkinci Devre: Bu devrenin, Üçüncü Ordu Kumandanlığının kontrolü ve Grup Kumandanlığının teşkili zamanlarına denk geldiğinden söz eden Asım Bey, mevcut şartlar altında okulun çalışmalarına devam edemeyeceğinin görüldüğünü, bu nedenle teşkilat nezdinde girişimlerde bulunmak için Batum'a gittiğini dile getirmiştir. Bundan sonra Ağustos 1918 tarihine kadar askeriyyeden alınan ve Emniyet-i Umumiyyeden gönderilen eşya ile okulun levazımının mümkün olduğunca temin edildiğini belirtmiş, okulun genel ihtiyaçlarını müsait bir bina, iâşe ve öğrenci temini olarak üç kısımda ortaya koymuştur. Bu devrede her üç unsurun da askeriyyeden karşılanmasının mümkün olabileceğinin altını çizen Asım Bey, Grup Kumandanlığı Menzil Başmüfettişliğinin, okula ciddi yardım kararı aldığını zikretmiştir. Nitekim Mevki Kumandanlığı, Menzil Mıntika Müfettişliğine okula bina verilmesi ve her türlü ihtiyacının temini için kesin emir vermiştir. Ayrıca Grup Menzilin idare mntikaları içerisindeki bütün kumandanlıklara okula kabul ve kayıt için gerekli şartlar ifade edilerek askerlerden aday sağlamak için çalışmalar yürütülmüştür. Bu çerçevede önce Ayavasil Mahallesi'ndeki Rum İnas Mektebi binası tahliye ettirilerek okula tahsis edilmiş, eksikliklerinin giderilmesi amacıyla tamir malzemelerinin temini için çaba sarf edilmiştir. Tamir işleri düzgün bir şekilde sürerken çevre illerden de aday olabilecekler için yoklama haberleri gelmeye başlamıştır. Aynı dönemde Başmüfettişlik de yardım taleplerinin göz ardı edilmeyeceğini temin etmiştir. Asım Bey bahsettiği gelişmeler üzerine bu defa kesin başarı sağlanacağına inandığını belirtmiştir.

Üçüncü Devre: Asım Bey bu devrede, mütareke ve dolayısıyla askerlerin terhis meselelerinin ortaya çıkmasıyla durumun birdenbire değiştiğini ifade etmektedir. Öncelikle tamir masrafının yüksekliği nedeniyle eskiden

Rum İnas Mektebi olan binanın tahliyesi uygun görülmüştür. İbtidai mektebi de maarife bırakıldığından okul, zorlukla kiralanmış bir haneye sıkıştırılmış, bina sorunu yine çözülememiştir.

Dördüncü Devre: Müdür Asım Bey, bu dönemde önceden okula yönlendirilen öğrencilerden çok azının geldiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu öğrencilerden Hamdi Efendi'nin ifadesine göre askerî menzillerden yüzden fazla küçük zabitanın okula gitmesi emredilmesine rağmen, terhis meselesinin çıkışıyla ve Başmüfettiş Kazım Bey'in ayrılması üzerine çoğunun geri döndüklerini ve bir kısmının buraya kadar geldikleri halde memur maaşlarının azlığından dolayı başvuru yapmadıklarını zikretmiştir.

Asım Bey, savaşın bitişinden hemen sonra gerek maaşının azlığı, gerekse hayat pahalılığı nedeniyle polislik mesleğine ilginin düşüklüğünden bahsetmiştir. Ona göre, başlangıçta terhis emrinin (1895) doğumlulardan sonrakileri kapsamaması nedeniyle gerekli şartları taşıyan pek çok asker bulunacağı ve önceden kararlaştırıldığı şekilde bunların okula mecburî olarak sevk edilecekleri ümit edilmiştir. Bu öngörü çerçevesinde birkaç kayıt dahi yapıldığını, ancak asker alma şubesinden tebliğ edilen bir emirde (1895-1900) doğumluların polis kaydına izin verilmeyeceğinin yazılı olduğunu gördüğünü zikreden Asım Bey, bu şekilde öğrenci bulmanın imkânsız hale geldiğinden söz etmiştir. Bu görüntüye göre terhis olunanlardan istek dâhilinde mevcut öğrenci ihtiyacının karşılanma ihtimalinin kalmadığının altını çizen Asım Bey, buna delil olarak o ana kadar sadece iki aday çıkmasını, bunlardan birisinin kendilerince kabul edilmeyip diğerinin de tayininin ardından aynı gün istifa etmesini göstermiştir.

Okuldaki eğitimin devamı konusunda olumsuz fikrini açıkça beyan eden Asım Bey, raporunun sonunda *“işbu şerait dairesinde maalesef mekteb yeni bir devre-i tedrisiye küşad idemeyecek ve Vilayat-ı Şarkîye'nin polis ihtiyacı için bir mahrec ihzârı dahi olamayacaktır”* sözlerine yer vermektedir. Bu noktada daha büyük ve genel sorunlara da işaret eden Asım Bey *“rağbetsizliğin”* öncelikle vilayet polis kadroları ve dolayısıyla emniyet, asayiş gibi önemli meseleler için de vahim sonuçlar doğuracağı uyarısında bulunmuştur. Nitekim ona göre bir müddet sonra mevcut kadrolar iyice azalacak veya görevinin nezaketini, önemini bilmeyen *“vazifesinin cahili”* bulunan şahısların istihdamı zorunlu hale gelecekti. Bunları mesleğe itecek sebepler de hâl-i hazırda maaşlarından ziyade başka olumsuz amaçlar olacaktı. Bu durumda azl ve terfî gibi idarî cezalardan en ağırları bile bu düşüncedeki şahısların hareketlerine hiç etki etmeyecekti. Bu tehlikenin önemini ifade etmesiyle, mesleğe yeniden hayat verecek tedbirlerin acilen alınması gereğini vurgulayan Asım Bey, ancak bu şekilde okulun gelişmesinin mümkün olabileceği konusundaki kanaatini açıkça ortaya koymuştur. Tecrübelerine dayanarak beyan ettiği tedbirlerden bazılarını arz eden Asım Bey, bunların en önemlilerinin kadrolara gerektiği kadar memur alınması ve okula öğrenci bulunması

olduğunun altını çizmiştir.

Asım Bey, ayrıca okulun iç düzeninin görevli memurların da gayreti ile sağlanabileceğini, ancak bazı sorunlar noktasında hükümetin dahi çözüm bulamayacağını beyan etmiştir. Ona göre; Polis Nizamnamesi'nin 14. Maddesinin yaşla ilgili bölümü tadil edilmeli, 20-30 yaş aralığındaki adayların mesleğe kabulüyle beraber, terhis olunmayan (1895-1900) doğumlulardan gerekli vasıf ve şartları taşıyanların da dâhil edilmesi, bunun gerçekleştirilmesi için kesin emirler verilmesi gerekmektedir. Diğer bir önerisi ise okul için uygun bir bina bulunması, burasının belli bir miktarla kiralanması ve bu amaca yönelik sürekli tahsisat ayrılması olmuştur. Asım Bey, araştırmaları sonucunda Ortahisar'daki Pertev Paşa Konağı'nı uygun gördüğünü belirtmiş, ancak kendisinin yaptığı görüşmelerde sahibinin binayı kiraya vermek istemediğini öğrendiğini, bu kişinin ikna edilememesi durumunda polis müdürlüğünün başka bir mahall temin etmesi gerektiğini dile getirmiştir.⁹⁵

1.4-Okulun Kapatılması

Asım Bey, raporunda söz ettiği problemlerin çözülmesi durumunda okulun gelişmesinin sağlanabileceğini beyan etmiştir. Bütün tespit ve önerilerinin yanında, kendisinin de mevcut şartların kolaylıkla düzelmeyeceğine dair kanaatini ifade etmesi, okulun kapatılmasının yolunu açmıştır. Bu süreçte Trabzon Polis Mektebi'nin eğitime devamı amacıyla valilikçe bir inceleme yapılarak öngörülen masraflar tespit edilmiştir. Ancak Emniyet-i Umumiyece bu miktar yüksek bulunarak devletin mâlî durumunun müsait olmadığı bildirilmiştir. Diğer taraftan Doğu illerinin polis memuru ihtiyacının karşılanması noktasındaki eksikliğin giderilmesi için Dersaadet Polis Mektebi'nin yeterli olacağı beyan edilmiştir. Nitekim okul 25 Temmuz 1919'da kapatılmıştır.⁹⁶ Kuşkusuz okulun kapatılmasında yukarıda söz edilen sebepler birinci derecede etkili olmuştur. Ancak kapatılma tarihine bakıldığında mütareke sonrası Anadolu'daki siyasî ortamın da etkisi göz ardı edilmemelidir. Polis memuru yetiştirmeye yönelik eğitim faaliyetlerine İstanbul'da devam edilmesi düşüncesinin bir sebebinin de bu durum olduğu düşünülebilir.

Okul kapatıldıktan sonra daha önceden güçlkle temin edilen eşyaların bir bölümünün satılması, bir bölümünün de geri gönderilmesi gündeme gelmiştir.⁹⁷ Silah, fişek, palaska vb. gibi diğer demirbaş eşyanın bir kısmının

⁹⁵ BOA, DH. EUM. MH. 182/93.

⁹⁶ BOA, ŞD. MLK. MRF. 1325/29; BOA, DH. EUM. MH.204/10.

⁹⁷ Bu çerçevede İstanbul Polis Mektebi'nden verilmiş olan 100 adet Kitabet, 100 adet Fotoğraf, 100 adet Hıfzıssıhha, 200 adet Kavanin kitabının geri gönderilmesi, bunlardan satılan varsa tutarının teslim edilmesi istenmiştir. Yapılan sayımda 92 Fotoğrafya, 70 Hıfzıssıhha, 96 Kitabet-i Resmiye, 171 Mecelle-i Vezai-i Zabita kitabı kaldığı ifade edilmiş, bu kitaplar daha sonra İstanbul'a gönderilmiştir. BOA, DH. EUM. LVZ. 50/47d.

da yine İstanbul Polis Mürettebatına iade edilmesi istenmiş,⁹⁸ bu eşyalardan bir bölümünün kaybolması üzerine okul yöneticileri soruşturmaya tâbî tutulmuştur.⁹⁹ Bu yargılama, 1921 yılında sonuçlanmış Asım Bey ve diğer idarecilerin beraatına karar verilmiştir.¹⁰⁰

Okul kapatılınca bütçeden ayrılan tahsisat da İstanbul Polis Mektebi'ne aktarılarak oradaki eğitimcilerin maaş zamlarına karşılık tutulmuştur.¹⁰¹

2-Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Trabzon Polis Mektebi

Cumhuriyet'in ilanıyla beraber hem güvenlik ihtiyacı çerçevesinde hem de polislerin modern eğitim kurumlarında yetiştirilmesine yönelik olarak Osmanlı Dönemi'nden gelen altyapıyla beraber polis okulları tekrar kurulmaya başlanmıştır. İstanbul Polis Mektebi'nin yanı sıra 1923'te Sivas ve Konya'da okullar açılmıştır.¹⁰²

1923-31 yılları arasında açılan ve kapanan polis okullarıyla İstanbul Polis Okulunun faaliyet cetveli şu şekildedir:

Okulun Adı	Faaliyet Yılı	Dönem	Eğitim Süresi (Ay)	Okuyan Öğrenci Sayısı
Sivas	1923-31	12	7-10	650
Konya	1923-31	12	7-10	667
Trabzon	1925-31	7	5-8	351
İstanbul	1909-60	82	4-10	9470

Kaynak: Eyüp Şahin, 1907'den..., s. 118.

Trabzon Polis Mektebi ise 1926 yılında yeniden eğitime başlamıştır.¹⁰³ Bu tarihte, Dördüncü Mıntika Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Müfettişliğinin hazırladığı raporda, daha önceden Sivas'ta açılan Polis Mektebi'nin gerek mevkî ve gerek bina itibarıyla sağlıksız, çürümüş ve çökmek üzere bulunduğu, okulun bu şartlar altında faaliyette bulunamayacağı belirtilmiştir. Bu rapora atfen Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekâleti ile Mülkiye Müfettişlerince konu üzerinde ciddiyetle durularak Sivas Vilâyetiyle okul yönetiminden hemen sıhî şartları taşıyan bir binanın araştırılması istenmiş, ancak uygun bir

⁹⁸ BOA, DH. EUM. LVZ. 50/87c; BOA, DH. EUM. LVZ. 50/11b.

⁹⁹ BOA, DH. EUM. LVZ. 59/98; BOA, DH. EUM. MH. 200/31; BOA, DH. EUM. MEM. 109/83; BOA, DH. EUM. MH. 202/19.

¹⁰⁰ BOA, DH. EUM. MH. 220/6.

¹⁰¹ BOA, DH. EUM. MH. 196/26.

¹⁰² Muammer Gül, "Konya Polis Mektebi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 10, 2003, s. 134; 5 ay süreli eğitim vermesi planlanan Konya Polis Mektebinin müdürü Nazif Yazman'dı. Şahin, 1907'den..., s. 113-114.

¹⁰³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30.10./20.115.4; Taner Çam, "Türk Polis Okulları ve Onların Cumhuriyetin İlk Dönemindeki Yeni Devletin Modernleşme Sürecindeki Rollerini", *Turkish Studies*, C: 9, S: 8, s. 320.

bina bulunamamıştır. Ayrıca vilâyette okula kayıt olabilmek için gerekli şartları taşıyan kimsenin bulunmadığı da bildirilmiş, yapılan incelemeler neticesinde Trabzon'da uygun bir bina bulunduğu ifade edilmiştir. Trabzon'un geçim standartları bakımından Sivas'dan oldukça iyi durumda olduğu da ilgili raporlarda vurgulanmıştır. Bu durum karşısında okulun Trabzon'da açılması uygun görülmüş,¹⁰⁴ Sivas Polis Mektebi'nin kapatılması üzerine okul teşkilatıyla birlikte Trabzon'a nakledilmiştir.¹⁰⁵

Yeniden açılan Trabzon Polis Mektebi'nin 1927 yılındaki müdürü Celal Bey (Sez) olmuştur.¹⁰⁶ Okulda Hamdi Bey (vekâleten),¹⁰⁷ Celal Bey (Çıkın),¹⁰⁸ Mehmet Bey¹⁰⁹ gibi isimler de müdürlük yapmıştır.

Trabzon Polis Mektebi'nin ikinci devresinde görev yapan eğitim kadrosu şu şekilde verilmiştir.¹¹⁰

Hamdi Bey	Müdür Vekili ve Kavanin ve Nizamât-ı Zabıta Muallimi
Hürrem Bey	Terbiye-i Meslekiye ve Usul-i Tahrir Muallimi ve Kısm-ı Adli Reisi, Serkomiser
Neşet Bey	Mekteb Tabibi ve Hıfzıssıhha ve Müdavat-ı Evveliyeye Muallimi, Operatör
Cemil Bey	Mekteb Dâhiliye Serkomiseri ve Hesap Muallimi
Muharrem Bey	Mekteb Dâhiliye İkinci Komiseri ve Talim ve Jimnastik Muallimi
Reşad Bey	Mekteb Hesab Memuru

¹⁰⁴ *BCA*, 30.10./20.115.4.

¹⁰⁵ 1926 senesi Muvazene-i Umumiye Kanununun Dokuzuncu Maddesinde (C) cetvelinde Polis okulları İstanbul, Sivas ve Konya adı altında kadroya kaydedildiğinden, Sivas'ta açılması kabul edilen okulun Trabzon'a nakledilmesi nedeniyle kadronun da tadili gerekmiştir. Neticede Sivas Polis Mektebi namının Trabzon Polis Mektebi olarak değiştirilmesine yönelik olarak ilgili kanun maddesi değiştirilerek 10.1.1928 sayı 545. No: 291 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. *TBMM Zabıt Ceridesi*, 29 Kânunuevvel 1926; İ.21, 3.1.1927, c. 1. Devre II, İctima Senesi IV, C: 28, Ankara 1926, s. 27; *Resmi Ceride*, 10 Kanunısani 1927, s. 2281; *Yeşil Giresun*, 8 Eylül 1926, s. 3.

¹⁰⁶ *Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi*, 1927-1928, Ankara 1928; Celal Bey Aralık 1930'da Trabzon Polis Mektebi Müdürlüğünden Mersin Polis Müdürlüğüne tayin edilmiştir. *Cumhuriyet*, 25 Aralık 1930, s. 4; Ali Dikici, "İstiklal Madalyalı Polisler ve "Yüzellilik" Polisler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C: XXV, S: 75, Kasım 2009, s. 528.

¹⁰⁷ Şahin, *1907'den...*, s. 141.

¹⁰⁸ 12 Teşrinievvel 1925 tarihi itibarıyla görevine başlayan Celal (Celaeddin) Bey 13 Kânunuevvel tarihine kadar müdürlük yapmıştır. Eyüp Şahin, *İz Bırakan Polisler*, Ankara 2004, s. 25; Şahin, *1907'den...* s. 141.

¹⁰⁹ Celal Bey'in yerine İstanbul Polis Müdüriyeti 4. Şube Müdür Muavini Mehmet Bey tayin edilmiştir. *Cumhuriyet*, 18 Şubat 1931, s. 3; *Cumhuriyet*, 2 Mart 1931, s. 2; Mehmet Bey Trabzon'da hastalanarak tedavi için İstanbul'a gelmiş, 20 günlük tedavisi sonuç vermeyince 20 Temmuz 1931'de vefat etmiştir. *Cumhuriyet*, 21 Temmuz 1931, s. 4.

¹¹⁰ Bu devrede Samsun Komiser Muavini Ragıp Efendi, okulu birincilikle bitirmiştir. *Polis Mecmuası*, S: 219-220-221, 1928, s. 549.

Okulun üçüncü devresi 31 Temmuz 1927 tarihinde açılmıştır.¹¹¹ Trabzon Polis Okulu'nun 1927-28 tarihli bir diplomasından anlaşıldığı üzere okulda Kavânin-i Cezâiyye, Nizâmat-ı Zâbta, Tatbikât-i Cezaiyye, Terbiye-i Meslekiye ve Hizmet-i Fiiliye, Hıfz'üs-sıhha ve Müdâvât-ı Evveliye, Usûl-i Tahrir, Daktiloskopi ve Fotoğraf, Hesâb, Talim ve Jimnastik derslerinin okutulduğu görülmektedir.¹¹²

Cumhuriyetin ilk yıllarında Trabzon Polis Mektebi'nde 1926-31¹¹³ tarihleri arasında 7 dönemde 351 öğrencinin eğitim gördüğü belirtilmektedir.¹¹⁴ Trabzon Polis Mektebi gerek kadro sıkıntıları gerekse iktisadî şartlar nedeniyle 1931 yılında bir kez daha kapatılmıştır.¹¹⁵

Trabzon'da polis memuru yetiştirmek amacıyla kurulan üçüncü okul, Trabzon Polis Okulu adıyla ve farklı bir yapıyla 1987'de tekrar öğretime başlamıştır.¹¹⁶

Sonuç

Trabzon Polis Mektebi, Osmanlı Devleti'nin son dönemi ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında polis okullarının bir parçası olarak Türk eğitim tarihindeki yerini almıştır. II. Meşrutiyet Dönemi'nde büyük önem kazanan meslekî eğitimin yaygınlaştırılmasına yönelik faaliyetlerin taşradaki önemli bir yansıması olarak görülebilecek Trabzon Polis Mektebi, aynı zamanda polis

¹¹¹ *Polis Mecmuası*, S: 210, 211, 212, 1927, s. 397.

¹¹² Kavânin-i Cezâiyye, Tatbikât-i Cezaiyye ve Nizâmat-ı Zâbta derslerinin muallimi, Ahmed Hamdi, Terbiye-i Meslekiye ve Hizmet-i Fiiliye ile Usûl-i Tahrir dersleri muallimi Hüseyin?, Hıfz'üs-sıhha ve Müdâvât-ı Evveliye muallimi Doktor, Daktiloskopi ve Fotoğraf muallimi Abdullah, Hesâb muallimi İsmail, Talim ve Jimnastik Muallimi Muharrem Nazmi Beylerdir. *Türk Polis Teşkilatının Kuruluşunun 166. Yılında 166 Belge*, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını, Yay. Haz. Eyüp Şahin, Ankara 2011, s. 280-281.

¹¹³ Şahin, bu tarihleri 1925-31 olarak verse de okul, Sivas Polis Mektebi'nin kapatılması sonucunda 1926 yılında Trabzon'da açılmıştır. Eğitim faaliyetlerine ise 1927'de başlanmıştır. *BCA*, 30.10./20.115.4.

¹¹⁴ Şahin, *1907'den...*, s. 142. Şahin ayrıca 1925 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü bütçesinin 18.339,27 lirasının İstanbul ile Sivas, Konya ve Trabzon Polis Okulları için sarf edildiğini belirtmektedir.

¹¹⁵ İhsan Birinci, *a.g.m.*, s. 90; Taner Çam, *a.g.m.*, s. 320, 322.

¹¹⁶ 1980 sonrasında polis memuru yetiştirmeye yönelik olarak 10 aylık kurslar planı hazırlanmış, uygulama 1983 yılında hayata geçirilmiştir. Bu tarihte 11 polis okulu açılması düşünülmüş, Trabzon'da ise ileriki yıllarda 500 öğrencilik bir okul açılması öngörülmüştür. Nitekim 1985 yılında bu hususta bir çalışma yapılmış, 1977 yılında Toplum Polis Sitesi olarak inşaatına başlanan, Trabzon merkezinde Pelitli beldesinde bulunan 25 dönümlük arazi üzerine kurulmuş olan mekân 1985 yılında tamamlanarak eğitim ve öğretime açılmıştır. Trabzon Polis Okulu, 10 Ocak 1987 tarihinde yeniden eğitim ve öğretime başlamış, 4 ay sonra 22 Nisan 1987'de ilk mezunlarını vermiştir. 1985-2003 yılları arasında 7589 öğrencinin mezun edildiği bu okul, 2001 yılında 2 yıllık ön lisans eğitimi kapsamında hizmet veren Polis Meslek Yüksek Okulu statüsüne kavuşturulmuştur ve halen öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Şahin, *1907'den...*, s. 134, 162-163; <http://www.trabzonpmyo.pol.tr/Sayfalar/HAKKIMIZDA.aspx> (Erişim Tarihi: 11 Kasım 2014).

teşkilatının ve eğitim kurumlarının Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan modernleşme sürecine de ışık tutmaktadır.

I. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Osmanlı coğrafyasının tamamında sosyal, kültürel, ekonomik ve ahlakî ağır bir tahribat meydana gelmiştir. Bu durumun işgalden kurtarılmış bölgeler açısından daha yoğun asayiş problemleri doğurduğunu tahmin etmek zor değildir. Okulun kuruluş amacında doğu vilayetlerinin ihtiyacının özellikle vurgulanması, bu düşüncüyü kuvvetlendirmektedir. Şehirlerin asayişine olumsuz yansıyan söz konusu sıkıntılar emniyet unsurlarının güçlendirilmesi ve artırılmasıyla çözülmeye çalışılmıştır. Bu nedenle emniyet ve asayişin yerelde ve askerden farklı bir unsurla sağlanması sosyal ve siyasî bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim okulun eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesine yönelik ciddi derecede masraf ve yoğun çaba gösterilmesinin bununla bağlantısı olması gerekir. İttihat Terakki yönetiminin, iç ve dış güvenlik politikalarını bir bütün olarak görmesi ve asayiş uygulamalarına özellikle önem vermesi de polislik mesleğinin dönüşümüne yönelik reformları hızlandıran etkenlerdendir.

Trabzon Polis Mektebi'nin eğitim faaliyetleri değerlendirilirken kurucu müdür Asım Bey'in raporu dikkat çekici veriler sunmaktadır. Özelde Trabzon'daki eğitim hayatına dair bilgiler vermesi, genelde ise I. Dünya Savaşı sürecinde taşrada polislik mesleğinin eğitim faaliyetlerinin yürütülmesindeki zorlukları, imkânsızlıkları göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Rapor, sıklıkla okulun bina, levazım, iletişim zorluklarına, polislik mesleğine olan ilginin düşüklüğüne ve maddi sıkıntılara vurgu yapmaktadır. Okula kayıt kabul sürecinde gayrimüslimlerin alınmamasına yönelik eğilim de altı çizilmesi gereken bir husustur. Bölge insanı açısından işgal sürecinde meydana gelen zulüm ve baskıların cemaatler arası birlikte yaşam duygusuna verdiği zarar bir başka şekilde gözler önüne serilmektedir. Yine, Trabzon Polis Mektebi'nin ilk yıllarındaki problemler ve bunların çözüm mercii dikkate alındığında, savaş sırasında ve sonrasında sorunların çözümünün askeri temelli olduğu görülmektedir.

Olağanüstü bir dönemde tesis edilen ve eğitim vermeye başlayan Trabzon Polis Mektebi'nin eğitim faaliyetleri için insanüstü bir çaba sarf edilmiştir. Ancak harcanan yoğun mesaiye karşılık istenen sonuçlar elde edilememiştir. Cumhuriyet Dönemi'nde ise okulun kapatılmasında ekonomik sorunlar başat rol oynamıştır. Yine de polis okullarının kurumsallaşma ve taşrada bir gelenek oluşturmaya yönelik yaptığı katkı önemli bir değer ifade etmektedir.

EKLER*EK 1: Trabzon Polis Mektebi Birinci Devre Mezunlarının Sınavlardan Aldıkları Notlar*

Sıra	İsmi	Pederinin İsmi	Memleketi	Polis Nizamnamesi	Terbiye-i Meslekiye	Emniyet Vezatifi
1	Nail	Hamdi	Harput	10	10	10
2	Ali Rıza	Hamdi	Sivas	10	10	10
3	Yusuf Kemal	Mehmed	Kütahya	10	10	10
4	Omer Lütfi	Süleyman	Zile	10	10	10
5	Hüseyin	Mustafa	Giresun	9	10	10
6	Muharrem	Adem	Prizren	9	10	10
7	Mustafa	Kamil	Trabzon	8	9	10
8	Salih Safvet	Ahmed	Giresun	8	8	9
9	Ali Rıza	Mehmed	Trabzon	6	5	10
10	Mustafa	Himmet	Boğazlıyan	3	3	8
11	Said	Omer	Sandıklı	5	4	7
12	Rafet	Selim	Manastır ¹¹⁷	2	2	10
13	Avni	Muhiddin	Kayseri	6	3	9
14	Süleyman	Kadir	Trabzon	3	3	9
15	Ahmed	Halil	Erbaa	5	3	6
16	Cemal	Mahmud	Trabzon	7	3	6
17	Esad	Şükrü	Trabzon	5	3	7
18	Mehmed	Mahmud	Tokat	2	2	5
19	Davud	Ali	Erbaa	2	3	5
20	Yusuf	Abdullah	Trabzon	2	2	7
21	Durmuş	Hüseyin	Erbaa	2	2	4

Sıra	İsmi	Pederinin İsmi	Memleketi	Kavanin	Talim
1	Nail	Hamdi	Harput	10	10
2	Ali Rıza	Hamdi	Sivas	10	10
3	Yusuf Kemal	Mehmed	Kütahya	10	10
4	Lütfi	Süleyman	Zile	10	10
5	Hüseyin	Mustafa	Giresun	9	9
6	Muharrem	Adem	Prizren	10	10
7	Mustafa	Kamil	Trabzon	10	10
8	Safvet	Ahmed	Giresun	10	10

¹¹⁷ Öğrencilerden Rafet Efendi'nin ilk not kaydında Memleketi Manastır olarak verilmekle birlikte diğer tutanaklarda Deraliye yazmaktadır.

9	Ali Rıza	Mehmed	Trabzon	10	10
1	Said	Omer	Sandıklı	9	9
1	Mustafa	Himmet	Boğazlıya	9	9
1	Rafet	Selim	Deraliye	10	10
1	Avni	Muhiddin	Kayseri	8	9
1	Süleyman	Abdulkad	Trabzon	8,5	9
1	Ahmed	Halil	Erbaa	9	10
1	Cemal	Mahmud	Trabzon	8,5	8
1	Esad	Şükrü	Trabzon	9	8
1	Mehmed	Mahmud	Tokat	8,5	8
1	Davud	Ali	Erbaa	10	10
2	Yusuf	Abdullah	Trabzon	8	8
2	Durmuş	Hüseyin	Erbaa	8,5	10

Sıra	İsmi	Pederinin İsmi	Memleketi	Kavamin	Emniyet Vezâifi	Parmak İzi
1	Ali Rıza	Ahmed Hamdi	Sivas	10	10	10
2	Hüseyin	Mustafa	Giresun	10	10	10
3	Salih Safvet	Ahmed	Giresun	5	9	9
4	Mustafa	Himmet	Boğazlıyan	4	8	8
5	Said	Omer	Sandıklı	5	4	4
6	Davud	Ali	Erbaa	4	3	3
7	Mehmed	Mahmud	Tokat	3	2	Ma'zur
8	Durmuş	Hüseyin	Erbaa	Ma'zur		
9	Avni	Muhiddin	Kayseri	8	8	9
10	Yusuf Kemal	Mehmed	Kütahya	10	10	9
11	Nail Efendi	Hamdi	Harput	10	9	10
12	Muharrem	Adem	Prizren	8	9	9
13	Mustafa	Kamil	Trabzon	8	7	8
14	Esad	Şükrü	Trabzon	7	7	6
15	Ali Rıza	Mehmed	Trabzon	7	7	7
16	Cemal	Mahmud	Trabzon	7	8	7
17	Rafet	Selim	Deraliye	6	7	6
18	Omer Lütfi	Süleyman	Zile	9	8	9
19	Ahmed	Halil	Erbaa	4	5	4
20	Süleyman	Abdulkadir	Trabzon	?	3	3
21	Yusuf	Abdullah	Trabzon	3	3	3

Sıra	İsmi	Pederinin İsmi	Memleketi	Kavanin	Emniyet Vezafı	Parmak İzi
1	Nail Efendi	Hamdi	Harput	10	8,5	9, 2/3
2	Ali Rıza	Hamdi	Sivas	10	10	10
3	Yusuf Kemal	Mehmed	Kütahya	10	9	9, 1/3
4	Omer Lütfi	Süleyman	Zile	9,5	8,5	9, 2/3
5	Hüseyin	Mustafa	Giresun	10	10	10
6	Muharrem	Adem	Prizren	9	8,5	9, 1/3
7	Mustafa	Kamil	Trabzon	7,5	7,5	8, 2/3
8	Salih Safvet	Ahmed	Giresun	4,5	8,5	8, 2/3
9	Ali Rıza	Mehmed	Trabzon	7	5,5	7, 2/3
10	Mustafa	Himmat	Boğazlıyan	4,5	7,5	4, 2/3
11	Said	Omer	Sandıklı	4	3	5
12	Rafet	Selim	Deraliye	7,5	5,5	7, 2/3
13	Avni	Muhiddin	Kayseri	7	8	8, 1/3
14	Süleyman	Abdülkadir	Trabzon	0,5	3	6
15	Ahmed	Halil	Erbaa	3,5	4,5	4, 2/3
16	Cemal	Mahmud	Trabzon	7,5	8	6, 1/3
17	Esad	Şükrü	Trabzon	6,5	7	7
18	Mehmed	Mahmud	Tokat	3	2,5	3
19	Davud	Ali	Erbaa	3,5	2,5	4
20	Yusuf	Abdullah	Trabzon	2	3	4, 1/3
21	Durmuş	Hüseyin	Erbaa	0	1	2

Sıra	İsmi	Pederinin İsmi	Memleketi	Hıfzıhha	Hesab	Kitabet
1	Nail Efendi	Hamdi	Harput	10	10	10
2	Ali Rıza	Ahmed Hamdi	Sivas	10	10	10
3	Yusuf Kemal	Mehmed	Kütahya	10	10	10
4	Omer Lütfü	Süleyman	Zile	10	10	9,5
5	Hüseyin	Mustafa	Giresun	10	9	8
6	Muharrem	Adem	Prizren	5	10	8,5
7	Mustafa	Kamil	Trabzon	9	10	5,5
8	Salih Safvet	Ahmed	Giresun	9	10	8
9	Ali Rıza	Mehmed	Trabzon	6	9	8
10	Mustafa	Himmat	Boğazlıyan	6	10	5
11	Said	Omer	Sandıklı	4, 2/3	6	2
12	Rafet	Selim	Deraliye	5	7	6
13	Avni	Muhiddin	Kayseri	9	5	4,5
14	Süleyman	Abdülkadir	Trabzon	5	9	6,5
15	Ahmed	Halil	Erbaa	5	9	4,5

16	Cemal	Mahmud	Trabzon	4	3	6
17	Esad	Şükrü	Trabzon	3	10	4, 1/2
18	Mehmed	Mahmud	Tokat	3	4	4,5
19	Davud	Ali	Erbaa	3	8	3,5
20	Yusuf	Abdullah	Trabzon	3	6	3, 1/2
21	Durmuş	Hüseyin	Erbaa	7	5	2

Sıra	İsmi	Pederinin İsmi	Memleketi	Hıfzüssıhha	Hesab	Kitabet	Polis Nizamnamesi	Terbiye-i Meslekiye
1	Nail Efendi	Hamdi	Harput	10	10		10	10
2	Ali Rıza	Hamdi	Sivas	10	10		10	10
3	Yusuf Kemal	Mehmed	Kütahya	10	10		10	10
4	Omer Lütfi	Süleyman	Zile	10	10	10	10	10
5	Hüseyin	Mustafa	Giresun	10	9		9	10
6	Muharrem	Adem	Prizrin	5	10		9	10
7	Mustafa	Kamil	Trabzon	9	10		6	9
8	Salih Safvet	Ahmed	Giresun	9	10		9	9
9	Ali Rıza	Mehmed	Trabzon	6	9		7	6
10	Mustafa	Himmet	Boğazlıyan	6	10		2	5
11	Said	Omer	Sandıklı	4, 2/3	6		2	4
12	Rafet	Selim	Deraliye	5	7		2	4
13	Avni	Muhiddin	Kayseri	9	5		6	4
14	Süleyman	Abdülkadir	Trabzon	5	9		3	4
15	Ahmed	Halil	Erbaa	5	9		4	3
16	Cemal	Mahmud	Trabzon	4	3		5	3
17	Esad	Şükrü	Trabzon	3	10		4	6
18	Mehmed	Mahmud	Tokat	3	4		5	4
19	Davud	Ali	Erbaa	3	8		2	4
20	Yusuf	Abdullah	Trabzon	3	6		2	4
21	Durmuş	Hüseyin	Erbaa	7	5		2	4

Kaynak: BOA, DH. EUM. MEM. 103/4.

EK 2: Trabzon Polis Mektebinin 1927 Yılındaki Eğitim Kadrosu ve İkinci Devre Mezunları

Kaynak: Polis Mecmuası, S: 219-220-221, 1928, s. 549.

KAYNAKLAR

1-Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA),

DH. EUM. ECB. 19/36.

DH. EUM. MEM. 71/45; 98/77; 98/87; 100/27; 100/35; 100/36; 103/4; 107/63; 109/83; 126/58; 126/68; 126/72; 126/76; 126/82; 127/28; 180/13.

DH. EUM. MH. 165/12; 172/87;174/57; 174/101; 178/29; 179/32; 179/97; 181/37; 182/93; 183/10; 183/18; 191/37; 196/26; 200/31; 202/19; 204/10; 204/19; 220/6; 252/41.

DH. EUM. LVZ. 41/10; 42/126; 42/131; 42/143; 42/149; 42/153; 42/70; 43/29; 43/35; 43/64; 43/71; 43/78; 43/93; 50/11b; 50/47d; 50/87c; 59/98.

DH. EUM. THR. 59/6; 82/49.

DH. EUM. VRK. 18/40; 18/44; 18/46; 18/53; 18/56; 18/57; 18/58; 18/59; 18/60; 18/62; 18/63; 18/65; 18/66; 18/67; 18/68; 18/77; 23/34; 23/51; 23/54; 23/56; 23/71; 23/91; 44/18.

DH. ŞFR. 88/147; 588/123; 592/32.

ŞD. MLK. MRF. 1325/29.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA),

30.10./20.115.4.

2-Sürelı Yayınlar

Cumhuriyet, 25 Aralık 1930; 18 Şubat 1931; 2 Mart 1931; 21 Temmuz 1931.

Polis Mecmuası, S: 210, 211, 212, 1927; S: 219-220-221, 1928.

Resmi Ceride, 10 Kanun-ı Sani 1927.

Tanin, 25 Haziran 1909, S: 292.

Yeşil Giresun, 8 Eylül 1926.

3-Kitap ve Makaleler

ALBAYRAK, Hüseyin, *Trabzon Milli Eğitim Tarihi*, Trabzon 2008.

ALYOT, Halim, *Türkiye’de Zabıta*, Ankara 2008.

Belgelerle Türk Polis Tarihi, Emniyet Genel Müdürlüğü Arşiv ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığı, Yayın Koordinatörü İdris Karabörk, C: 1, Ankara 2014.

BERBER, Nuri, *Ulus Devletin Aşılması Sürecinde Polis “Tarihten Günümüze Toplumsal Düzen Arayışı ve İç Güvenlik Hizmetlerindeki Değişim Çizgisi”*, İstanbul Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2007.

BİLGİÇ, Veysel K.; Muhittin Karakaya, “Türk Polis Teşkilatının Tarihi Gelişimi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C: 4, S: 1-2, 2002, ss. 171-186.

Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi- Irak-İran Cephesi, 1914-1918, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, 2. Kısım, Ankara 2002.

BİRİNCİ, Ali, “Türk Polis Teşkilatında İlkler”, *Polis Bilimleri Dergisi*, C: 1, S: 3, Nisan 1999, ss. 9-16.

BİRİNCİ, İhsan, “İlk Polis Okulları”, *Hayat Tarih Mecmuası*, S: 3, Nisan 1966, İstanbul, ss. 87-90.

CERMELİ, Ahmet, “Selanik’ten Ankara’ya Jandarma Subay Okulu (1904-1937)”, *Yedinci Askeri Tarih Semineri Bildirileri*, C: 1, Ankara 2000, ss. 163-186.

CEVİZLİLER, Erkan, “Erzurum Polis Mektebi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, S: 44, Erzurum 2010, ss. 227-246.

ÇAM, Taner, “Türk Polis Okulları ve Onların Cumhuriyetin İlk Dönemindeki Yeni Devletin Modernleşme Sürecindeki Rollerini”, *Turkish Studies*, C: 9, S: 8, ss. 315-326.

DİKİCİ, Ali, “Osmanlı Makedonya’sında Kurulan İlk Uluslararası Polis Barış Koruma Misyonu: Mürtsteg Reform Programı”, *Karadeniz Araştırmaları*, C: 6, S: 24, 2010, ss. 75-108.

_____, İstiklal Madalyalı Polisler ve “Yüzellilik” Polisler”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (ATAM)*, C: XXV, S: 75, Kasım 2009, ss. 523-573.

DURGUN, Bülent, “Sefer Planlarında ve Balkan Harbi’nde Osmanlı Ordusunda Menzil Teşkilatı”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C: 14, S: 29, Güz 2014, ss. 57-96.

ERGUT, Ferdan, *Modern Devlet ve Polis Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal Denetimin Diyalektiği*, İstanbul 2004

ERGÜN, Mustafa, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri*, Ankara 1996.

GÜL, Muammer, "Konya Polis Mektebi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S: 10, 2003, ss. 131-146.

GÜNEY, Erhan, "İlk Polis Okulları", *Polis Dergisi*, S: 57, Temmuz-Ağustos-Eylül 2008, ss. 5-6.

İBRAHİM FERİDUN, *Polis Efendilere Mahsus Terbiye ve Malumat-ı Meslekiye*, Matbaa-i Hayriye, İstanbul 1326.

KAYNAR, Süleyman, *Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Polis Teşkilatının Kuruluşu, Organizasyonu, Fiziksel yapılanması, Aday Seçme Şekli, Eğitim Programları ve Eğitim Süreçleri Üzerine Bir Araştırma*, Niğde Üniversitesi, SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2002.

OKÇABOL, Derviş, *Türk Zabıta Tarihi ve Teşkilat Tarihiçesi*, C: 3, Ankara 1940.

ÖKSÜZ, Hikmet - Usta, Veysel, "I. Dünya Savaşı Sırasında Rus Donanmasının Trabzon ve Çevresini Bombalaması", *Türkiyat Mecmuası*, C: 24, S: 1, 2004, ss. 25-51.

ÖZCAN, Abdülkadir, "Zabtiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (TDVİA)*, C: 44, Ankara 2013, ss. 130.

ÖZÇELİK, Mücahit, "Mütareke Dönemi Türk Polis Teşkilatındaki Düzenlemeler", *Polis Bilimleri Dergisi*, C: 14, S: 3, 2012, ss. 85-104.

ÖZEL, Sebahattin, *Milli Mücadele'de Trabzon*, Ankara 1991.

ÖZKAN, Cemal, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ordu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C: 5, İstanbul 1985, ss. 1259-1268.

"Polis Mektebi", *Tanin*, 25 Haziran 1909, S: 292.

SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, Ankara 2006.

SÖNMEZ, Ali, "Polis Meclisinin Kuruluşu ve Kaldırılışı (1845-1950)", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, C: 24, S: 37, 2005, ss. 259-275.

ŞAHİN, Eyüp, *1907'den 2000'e Polis Okulları*, Ankara 2001.

_____, *İz Bırakan Polisler*, Ankara 2004.

TABAK, Serap, *Kazım Dirik Paşa (Askeri, Mülki Hayatı ve Şahsiyeti)*, Çorum 2008.

TANIŞIK, Gökhan, *Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Kayıtlarına Göre Polis Teşkilatı Kadro Hareketleri (1909-1938)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2009.

TATLILIOĞLU, Kasım, “Türk Polis Teşkilatı’nın Yapılanması ve Tarihten Günümüze Üstlendiği Misyon ve Sorumluluk Üzerine Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme”, *Tarihte Polis Teşkilatı Sempozyumu*, Ed. Muammer Gül, Mustafa Kandemir, Ankara 2013, ss. 89-104.

TBMM Zabıt Ceridesi, 29 Kânunuevvel 1926; İ.21, 3.1.1927, c. 1. Devre II, İctima Senesi IV, C: 28, Ankara 1926.

TOPRAK, Zafer, “Tanzimat’tan Sonra Osmanlı Kolluk Kuvvetleri”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C: 5, İstanbul 1985, ss. 1269-1271.

Türk Polis Teşkilatının Kuruluşunun 166. Yılında 166 Belge, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını, Yay. Haz. Eyüp Şahin, Ankara 2011.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnamesi (1927-1928), Ankara 1928.

URAL, Selçuk, *Mondros Mütarekesi ve Doğu Vilayetleri*, İstanbul 2008.

USTA, Veysel, “Tanıkların Kaleminden Rus İşgalinden Sonra Trabzon’un Durumu”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S: 17, 2014, ss. 135-172.

VAN, Nureddin, “II. Meşrutiyet’in İlanından Sonra Polis Teşkilatının Değişimi ve Dönüşümü”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S: 34, Aralık 2012, ss. 281-294.

YAĞAR, Hasan, “Osmanlı Polis Teşkilatı ve Yenileşme Süreci”, *Türkler*, C: 13, Ankara 2002, ss. 629-652.

4-Web Adresleri

<http://www.trabzonpmyo.pol.tr/Sayfalar/HAKKIMIZDA.aspx> (Erişim Tarihi: 11 Kasım 2014)

http://erdogduanaokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/61/01/969973/icerikler/ta_rihce_237323.html (Erişim Tarihi: 10 Kasım 2014).